

**SAMSUN SADİ TEKKESİ
VE
SAMSUN
MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETİ**

BAKİ SARISAKAL

SAMSUN SADİ TEKKESİ VE SAMSUN MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETİ

Samsun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri 1920 yılında İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı Solterin baskılarından kurtulmak amacıyla gizli toplantılarını Sadı Tekkesi Şeyhi Hacı Mehmet Efendi'ninde katılımıyla Sadı Tekkesinde yapmışlardı.

Samsun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

1. Müdafaa-i Hukuk Reisi Ömer Bey, 2. Aza Hoca Hasan Efendi, 3. Aza Sadık Bey, 4.Aza Osman Fehmi Bey, 5.Aza Adil Bey, 6. Aza Asım Bey, 7. Aza Lütfi Bey, 8. Ahz-ı azker kalem Reisi İsmail Bey, 9. Belediye Reisi Ali rıza bey, 10. Hilal gazetesi muhasebeci Tayyar bey, 11. Tüccardan Hacı Molla , Daire-i Hususiye Müdürü Selahattin Efendi, 13. Tüccardan Bekir Bey.

Canik temsilcisi Boşnakzade Süleyman Bey'in Sivas Kongresi'nden dönmesinden sonra Samsunda da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Samsun şubesi açıldı.

Kurucuları: Samsun Ticaret Odası Başkatibi Şükrü ,Tüccar: Hacı Hayrullahzade Ömer Gazete Muhabiri: Ethem Veysi (Aksan), Hacı Ömerzade Hasan Umur, Gümüšoğlu Hacı Hasan, Eski Milli Eğitim Müdürü, Matematik Öğretmeni: Adil, Kadızade Yusuf Kenan, Hacı Molla Dursun, Boşnakzade Süleyman Bey

Milli çeteler komutanlarından Samsun'da bulunan yedek subaylardan teğmen, İstanbullu Süreyya (Bu kişi ulusal mücadelenin başlangıcından sonuna kadar ve kısmen nizamiye müfrezelerine komuta etmiş ve çok büyük başarılar göstererek hizmet etmiştir.

Samsun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığına Boşnakzade Süleyman Bey'i seçti. İdare Heyeti ise şu üyelere oluşuyordu.

Ticaret Odası Baş katibi Şükrü Bey, Tüccar Hacı Hayrullahzade Ömer Bey, Tüccar Hacı Ömerzade Hasan Umur Bey, Sultan-ı Mektebi İkinci Müdür Adil Bey, Nemlizade Şeref Bey, İslam Beyzade Faruk Bey, Kitapçı Osman Tobruk Bey, Sultani Mektebi Öğretmeni Hayrettin Nadi Bey.

Müdafaa-i Hukuk Samsun Şubesi Üyeleri

Müdafaa-i Hukuk Samsun Şubesi; Başkan Boşnak zade Süleyman Bey'in evinde toplanıyor, Ankara'dan gelen gizli yazı ve emirleri Sadi Tekkesi'nde üyelere duyuruyor ve cemiyetin yayılmasına çalışıyorlardı.

Samsun'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çalışmalarını Samsun Mutasarrıfı Cevdet Bey, Kadı Nevzat Bey ve Belediye Reisi Ali Rıza Bey engellemekteydi. ¹

Ankara'da toplanacak T.B.M.M. için Samsun'da temsilci seçimi çalışmaları başlamıştı. Belediye Reisi, Samsun'un ileri gelenlerini, aydınlarını ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinden bazılarını belediyede toplayarak Ankara için Milletvekili mi, İstanbul için mümessil mi, seçeceklerini sormuştu. Toplantıda bulunan Samsun eşrafından birinin Ulul emir'e itaatten bahsederek Halifeye itaat etmenin gereğini söylemesi üzerine Müdafaa-i Hukuk üyelerinden birinin cevabı şöyle olmuştur:

“Buradaki Ulul emir onu milletin ve İslamların haklarını düşmanlarına ezdirenler değil, bilakis kurtarmağa çalışan ve Ankara'da oturan Mustafa Kemal Paşadır. Binaenaleyh biz ancak Onun emirlerine bağlı kalabiliriz. ²

¹ Hasan UMUR, Adil PASİN, “Samsunda Müdafaa-i Hukuk, Sayfa: 9-10

² H. UMUR, A. PASİN, a.g.e., Sayfa: 12

1 Şubat 1336 (1920) Pazartesi günü saat 9.00'da halk ticarethanelerini kapatarak belediye önünde toplandı. Maraş başta olmak üzere yurdumuzun çeşitli yerlerinde yapılan zulüm ve işgaller protesto edildi.

Bu sırada Samsun Limanına İtilaf Devletlerinden Fransız ve Amerikan torpidolarının gelmesi ve kente silahlı bahriye taburlarını çıkarmaları Rumların Yunan bayraklarıyla gösteri yapmalarına yol açmış ve buradan belediye binasını işgal etmişlerdi.³ Ankara'nın Samsun Fırka Komutanı Yarbay İsmail Hakkı Bey'in baskılarına daha fazla dayanamayan Mutasarrıf Cevdet Bey bir gece içine saklandığı kayıkla İngiliz Muhribine sığınarak İstanbul'a kaçmıştır.

Mutasarrıfın kaçmasıyla belediye reisi yalnız kalmıştı. Mutasarrıf Vekilliğine de Ankara'nın emri üzerine Miralay (Yarbay) İsmail Hakkı Bey atanmıştı. Amasya'da bulunan III. Kolordu Komutanı Selahattin Bey de seçimleri yapmak üzere Samsun'a gelmiş ve yapılan seçimleri aşağıdaki adaylar kazanmıştır:

Boşnak zade Süleyman Bey: (Sivas Kongresi'ne Canik delegesi olarak katılmış, Samsun Müdafaa-i Hukuk Reisi), Şükrü Bey: Samsun Ticaret Odası Başkanı, Hamdi Bey: Fatsa Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı, Nafiz Bey: Samsun Savcısı, Hasan Fehmi Bey: Ünye Dava Vekili. Ayrıca Osmanlı Mebuslar Meclisi üyesi Emin Bey de 14 Ağustosta Samsun Milletvekili olarak Meclise katılmıştır.⁴

Boşnak zade Süleyman Bey

Samsun'da ayrıca XV. Fırka Komutanlığı kontrolünde; Kürtün Kuvay-ı Milliye Teşkilatı, Mert Irmağı Kuvay-ı Milliye teşkilatı, Asarcık Kuvay-ı Milliye Teşkilatı ve Kığı Kuvay-ı Milliye Teşkilatı oluşturulmuştu.⁵

Mert Irmağı Kuvay-ı Milliyesi, Mert Irmağı civarındaki köylerin halkın kurduğu bir milli teşkilattır. Mert Irmağı Kuvay-ı Milliye Müfrezesinin Kumandanı Mülâzım Adil Efendi'ydi.

³ Kapancızade Hamit Bey, "Deferi Hatırat" Sayfa: 125

⁴ Hasan UMUR, Adil PASİN, a.g.e., Sayfa: 12-19

⁵ Bünyamin KOCAOĞLU, " Milli Mücadele Yıllarında Samsun - 15. Fırkanın Samsun'daki Faaliyetleri 1919-1921", Sayfa: 86, ATESE Arş. Kls.: 890, Ds.: 8A, Fhr.: 3-18

**Samsun Ağır Sahil Bataryası
Kumandanı
Yüzbaşı Cemal Bey**

**Samsun Seri Atışlı Yavuz
Bataryası Kumandanı
Ağır Topçu Yüzbaşı
Kamil Bey**

**Samsun Onuncu Piyade
Fırkası Erkan-ı Harbiye
Mülhak Mülazım Evveli
Selim Fahri Bey**

Bu müfrezenin başlıca görevi Kılıçdede mahallesindeki Şimendifer İskeleyi'nden itibaren Çarşamba Derbendi'ne kadar olan Met Irmağının her iki tarafındaki sahilin muhafaza ve müdafaası ile Mert Irmağı Havzasının Asayişini temin etmekte.⁶

Asarcık Kuvay-ı Milliye Müfrezesi Asarcık ve köyü halkından oluşuyordu. Asarcık Kuvay-ı Milliye Müfrezesi Kumandanı Mülazım-ı Evvel Süreyya Efendi'ydi.⁷

Asarcık Kuvay-ı Milliye Müfrezesinin en önemli görevi, Kadamut Mevziinin gerisinde Samsun- Sivas yolunun güvenliğinin sağlanması idi. Bunun haricinde bu yol üzerindeki telgraf ve telefon tellerini emniyet altına alarak ulaşım ve haberleşme güvenliğini sağlamakla da görevliydi.

Bundan başka Asarcık Müfrezesi Samsun'a herhangi bir çıkarma hareketinin yapılması ve bu kuvvetlerin içerilere doğru sarkması karşısında Kadamut Mevziinde müdafaada bulunacak olan Türk kuvvetlerinin yan ve gerisinden, bu yerlerdeki gayr-i Müslimlerden, uğrayacağı sarkıntılıkları da engellemekle görevliydi. Yani firkanın bir yabancı kuvvet karşısında Anadolu'yu müdafa edeceği ilk savunma hattı olan Kadamut Mevziini Asarcık Kuvay-ı Milliyesi takviye edecekti.

Kürtün Irmağı Kuvay-ı Milliye Müfrezesi ise Kürtün Irmağı kıyılarındaki köy halkının kurduğu Sürmeneli Mehmet Efendi Kumandasındaki milli teşkilatların mensuplarından oluşmaktaydı. Bu müfrezenin kumandanı Halil Turgut'tu.

Kürtün Müfrezesinin en önemli görevi, Bahçeler de dahil olmak üzere Bafra Derbendi'ne doğru Fener Mıntıkasına kadar olan sahilin müdafa ve muhafazası ile Kürtün

⁶ Bünyamin KOCAOĞLU, a.g.e, Sayfa: 86, ATESE Arş. Kls.: 890, Ds.: 8A, Fhr.: 1-29

⁷ Bünyamin KOCAOĞLU, a.g.e, Sayfa: 87, ATESE Arş. Kls.: 890, Ds.: 8A, Fhr.: 1-29

Irmağı Havzası'nın asayişini temin etmektir.⁸ Bu teşkilatlar kuruldukları bölgelerde önemli hizmetlerde bulunmuşlardı.

Özellikle Merd ve Kürtün Irmakları Müfreze Kumandanlıkları sahil gözetlemeye müsait hakim mahallerde gözetleme mevkiileri tesis etmişlerdi. Daimi surette buralarda gözetleme postaları bulundurarak, geceli gündüzlü olmak kaydıyla muntazaman sahili güvenlik altında tutmuşlardır.⁹

Samsun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinin toplantılarını yaptığı Sadi Tekkesi 2 katlı bir bina olup, hali hazırda harap vaziyettedir ve Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından onarıma tabi tutularak yenileme yapılacak eserler arasında yer almaktadır.

**Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz ve Baki Sarısakal
Sadi Tekkesi Bahçesinde İncelemelerde**

⁸ Bünyamin KOCAOĞLU, a.g.e, Sayfa: 87, ATESE Arş. Kls.: 890, Ds.: 8A, Fhr.: 1-29

⁹ Bünyamin KOCAOĞLU, a.g.e, Sayfa: 86

Baki Sarısakal ve Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz

Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz ve Baki Sarısakal

Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz ve Baki Sarısakal

Tekke şeyhlerinden Halil Dede'nin türbesi ise Tekkenin bahçesinde yer almaktadır. Türbe bahçe içerisinde 1,5 metre yüksekliğinde üstü açık betonarme olarak inşa edilmiştir.

Türbenin içerisindeki kabre ait mezar taşları ve taş sarık yerinden sökülmüş ancak Tekke'nin alt katında bulunmuştur. Mezar taşında Osmanlıca olarak "Hacıbey oğlu Halil Dede ölüm tarihi 1317 (1901) yazmaktadır.

Sadi Tekkesi'nin Alt Katında Bulunan Kavuk ve Mezar Taşları

Şeyh Hacı Mehmet Efendi

Sadi Tekkesi Giriş Kapısı

Trabzon Vilayeti dahilinde Canik Sancağı merkezi olan Samsun'un Pazar Mahallesinde bulunan Sâdi Tekkesinin ilk post nişini Gazi Beyoğlu Halil Dededir. 1901 yılında Halil Dede'nin ölümüyle yerine oğlu Şeyh Hacı Mehmet Efendi getirildi

Sadi Tekkesi Vakfiye Sureti:

Halil oğlu Şeyh Hacı Mehmet Medhi Efendi:

“ Samsun'da Pazar mahallesinde bulunan Sadi Dergâhı şerifi yanında bulunan doğusunda umumi yol, batısında Çakal Mehmet Bağı, kuzeyinde Dergâhın bahçesi, güneyinde Ekmekçi Ömer Ağa ve Şaban Çavuş ve Gümrük katiplerinden Hasan Efendi bahçe ve haneleriyle çevrili ve on tane oda ve bir ahır ve kiler ve bahçe mutbak ve içinde müştemilâtı saireyi hâvi yarı kârgir bir bab hanem ile Samsun'da Balık Pazarı mevkiinde bulunan bir tarafı Leblebici Ahmet dükkânı ve bir tarafı Hacı Tahir zade Abdullah Efendi verasesi arsası ve bir tarafı ticaret kâtibi ve müştereki arsası ve bir tarafı umumi yol ile çevrili bir odayı ve bir bap dükkânı vakıf eylemiştir. “

Meslud Sadi Tekkesi Civarındaki Şeyh Mehmetin Vakfeylediği Hane ve Mağazanın Vakfiye Suretidir

Elhamdülillahil vakıfı alâküllihal elmünezzehi anittagayyir ve intikal vesseli tü vesselam alâ muhammedin mevsuf bimekârimül, ahlak ve mahasinül hısal ve alâ alihi ve eshabihî el, aârifin ilâ miracilkemal amma bade işbu vakfiye-i sahihatül fehavi ve vesikai şer'iyetül matavinin tahrir ve inşasına badı ve bâis oldur ki: Trabzon Vilayet dahilinde Canik Sancağı merkezi olan medine-i Samsun'un Pazar mahallesinde vaki Sâdi Dergahı post nişini Reşadetlü elhaç Mehmet Medhi Efendi ibni Halil meclisi şer'i şerifi evnerde zikri câi vakfina lieclit teşçil mütevellî tayin eylediği Müderris Hamdi Efendi ibni elhaç Hacı Mustafa Ağa mahzarında takrirî kelâm ve tâhiri anilmeram edüp zikri ati vakfın suduruna değın yedinde şiraan mülk ve hakkım olup banisi ve post nişini bulunduğum Samsun'da Salifüzzikir Pazar mahallesinde kâin Sadi Dergâhı şerifi itsalinde kâin Şarken tariki âm, garben Çakal Mehmet Bağı, Şimalen Dergâhı mezkur bahçesi, Cenuben Ekmekçi Ömer Ağa ve Şaban Çavuş ve Gümrük ketebesinden Hasan Efendi bahçe ve haneleriyle mahdud ve on bap oda ve bir ahır ve gilâr ve maa bahçe mutbak ve derununda maileziz câri ve müştemilâtı saireyi hâvi nim kârgir bir bab hanem ile Samsun'da Balık Pazarı mevkiinde kâin bir tarafı Leblebici Ahmet itamı dükkânı ve bir tarafın Hacı Tahir zade Abdullah Efendi verasesi arsası ve bir tarafı ticaret kâtibi ve müştereki arsası ve bir tarafı tariki âm ile mahdud fevkinde bir odayı müştemil bir bab müştemil bir bap dükkânı vakfi sahihı mueyyit ve habsi sarıhı muhallet ile vakıf ve hapıs edüp şöyle şart eyledim ki dükânı mezkürün icarından tekâlifi miriye ve masarifi tâmiriyesi badelihraç fazlasından mezkür hane ve hane-i mezküreye câri su mecrasının tâmir ve termimine ve emzkür dergâha ayende ve revende olan fukara dervişanın mükûlat ve meşrubatına harç ve sarf oluna ve mezkür hane zükür ve inas evlâdına ve evlâdı evlâd evlâdına batnen bade batnin intikal eyleye ve vakfi mezkürün tevliyatı hayatta oldukça bana ve biemrillâhi taalâa vefat eylediğimde neslen bade neslin olan maazallahı taalâ sülâlem munkariz ve munkati olursa dergâhı mezkürde tarikâtı âliyei Sâdiyeden poşt nişin olan zat mütevellî ola ve işbu vakıftan hasıl olan ecrü mesubatı hatemennebiyyine Muhammed Mustafa Sellâhı taalâ aleyhi vesselam efendimiz hazretlerinin ve cihâr yârı güzın daimeî masumin bintünnebi seyyidetünnisa Ratumatüzzehra ve ezvacı muhharan rızvanüllâhi taalâ aleyhim ecmein efendimiz hazretlerinin ervahı tayyibelerine ve keza târikâtı Sâdiyenin mensup olduğu hazreti kutbi ârifin piri Saadettinin cibavi elşeybanı ve mürebbe ve mürüdini sâlikin Şeyhim Muhammed Aziz Efendi ve ebeveynim Rahmiehümüllah taalâ aleyhim ecmain efendiler hazeratının ruhu pür futuhlarına ihda oluna deyü şart ve tayin ile salifüzzikir bir bap hane ve bir bap mağazayı maa müştemilat mütevellii mumaileyh Hamdi Efendiye faigan anişşevagil teslim eylediğimde oldahi vakfiyet üzere bittevlîye tesellüm ve kabul ile sair mütevellîyanı evkaf gibi birhatüzziminezzemaş tasarruf eyledim dedikte gibelülül tasdiki şer'i vakii mumaileyh kelamını semti ahare sarif olup vakıf akar imam azam hazretleri indinde menzilei ariyette olmakla rücu meşru ve imamı Muhammed hazretleri indinde vakfın menafii vakfi nefsine şart ile vakıf batıl olduğuna binaen vakfi mezburdan rucu ve emlâki mezküreyi kel'evvel mülkime istirdad ederim diyecek mütevellii mezbür cevabı tesaddi edüp: gerçi hali bast olunan minval üzere olduğu câyi işkâl değildir, lâkin imamı ebu Yusuf hazretlerinin indinde vakıf mücerred vakıf tü dimekle ve imamı Muhammed hazretleri kıtında teslimi ilelmütevellî olmakla ve vakfi mezbüt sahih ve lâzım olduğu deyü red ve teslimden

imtina ile müterafian ve her biri mübtekasinca fasıl ve hasma taliban olduklarından gıbeli şer'iden dahi tarafeynin edillesine nazar ve mübteli hayır olmaktan hazır olunup alimenbilhafilcâri beynel eimmetül'İslam vakfi mezburun sıhhat ve lüzumuna hükmetmeğin binbadı vakfi mezkür sahih ve lâzım oldu femen beddelehü badema Semiahu ve innema ismelallesine yübeddilüne innellaha semiün âlim ve ecrül vakıfı alâhayyil cevanülkerim cera zâlike ve hürrire fiyevmi selâse mietin ve elf.